

Предметне поле міжнародно-правової персонології

Становлення правової персонології у якості особливої науки про суб'єкт права взагалі дозволяє виокремити в системі міжнародно-правового знання предмет міжнародно-правової персонології. Таким є права особистість всіх учасників міжнародно-правових відносин. В структурі правової особистості слід виокремити внутрішній та зовнішній аспекти.

Внутрішній світ правової особистості є невичерпним. Це особливий мир, цілий Всесвіт, на який було звернено увагу ще з часів зародження перших релігій, а згодом філософією та соціо-гуманітарними науками. Саме тому правова персонологія використовує надбання цих дисциплін при дослідженні правової особистості (християнська персонологія, філософія особистості, психологічна персонологія, педагогічна персонологія та ін.). З нових методологічних позицій для правознавства правова персонологія розглядає такі традиційні явища як правові потреби, правові інтереси, правосвідомість в цілому, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність та ін. Міжнародно-правова персонологія застосовує ці знання для дослідження внутрішньої складової суб'єкта міжнародного права (наприклад, міжнародна правосвідомість держав, міжнародна деліктоздатність людини, міжнародно-правові інтереси міжурядових організацій та ін.).

У зовнішньому світі правова особистість проявляє себе у вигляді правової особи, яка має три правові форми – фізична, юридична та суверенна правова особа. Кожна з них являє окремий предмет міжнародно-правової персонології. Необхідність у вивченні правової особи обумовлено тим, що остання виконує фундаментальну функцію узгодження правової системи з новим суб'єктом права.

З однієї сторони, правова особистість вимушена пристосовуватися до вимог правової системи, обмежувати себе у своїх бажаннях та діях згідно з імперативами даного соціуму. З іншої сторони, демократична правова система для свого нормального функціонування не може не враховувати унікальних потреб та інтересів кожної правової особистості. Саме в межах правової особи і відбувається взаємоузгодження цих двох явищ. Формується індивідуальна правова особа окремого суб'єкта права. Згодом до індивідуальних та загальних інтересів додаються корпоративні (групові) інтереси юридичних осіб, членом яких стає суб'єкт права.

Відносно міжнародно-правової персонології це означає, що її предметом виступають наступні правові особи: вітчизняні та іноземні фізичні особи, національні (вітчизняні та іноземні) та міжнародні юридичні особи, вітчизняна суверенна особа та іноземні суверенні правові особи.

Відповідно, у структурі міжнародно-правової персонології згідно зі своїм особливим предметом необхідно виокремити міжнародно-правову

---

¹Кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права та державного права зарубіжних країн Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.

антропологію, міжнародно-правову корпоратологію та міжнародно-правову кратологію.

Міжнародно-правова антропологія досліджує міжнародно-правову складову у внутрішньому та зовнішньому аспекті правової особистості людини. Основним методом тут виступає міжнародно-правовий антропоцентризм. Систему міжнародно-правової антропології складають міжнародно-правова ювенологія або педологія, міжнародно-правова геронтологія, міжнародно-правова віктимологія, міжнародне кримінальне право у частині суб'єкта та суб'єктивної сторони міжнародного злочину, міжнародне право прав людини та інші розділи, присвячені фізичній особі.

Міжнародно-правова корпоратологія вивчає міжнародно-правову складову у внутрішньому та зовнішньому аспекті правової особистості корпоративних (групових) об'єднань. Головним методом тут виступає міжнародно-правовий корпоратоцентризм. Предметом міжнародно-правової корпоратології є правова особистість територіальних (суб'єкти федерацій, автономії, регіони, міста та інші адміністративно-територіальні одиниці) та функціональних (комерційних та некомерційних, політичних та неполітичних, публічних та приватних) субнаціональних юридичних осіб, що вступають у міжнародно-правові відносини, а також правова особистість різноманітних (територіальних та функціональних, публічних та приватних) міжнародних об'єднань.

Міжнародно-правова кратологія досліджує міжнародно-правову складову у внутрішньому та зовнішньому аспекті правової особистості владних, суверенних суб'єктів міжнародного права (держав, протодержав та інших політій). Міжнародно-правовий кратоцентризм виступає тут основним методом.

Слід зазначити, що всі три складові міжнародно-правової персонології є взаємопов'язані між собою. Тут діє загальнонауковий принцип додатковості. При дослідженні суб'єкта міжнародного права не слід робити перекосів відносно тільки держави (правовий етатизм), людини (правовий анархізм) або корпоративних одиниць (релігійна нетерпимість, вузько партійна ідеологічна зашореність, економічний монополізм, сімейно-кланова обмеженість та ін.). Всі суб'єкти міжнародного права з наукової точки зору є рівнозначними та потребують серйозної уваги дослідників. Ігнорування, наприклад, міжнародної публічної правосуб'єктності людини призводить на практиці до поглинання фізичної особи правовою особою держави та ототожнення міжнародно-правового захисту людини з міжнародно-правовим захистом тварин. На нашу думку, для подолання антропологічного нігілізму в науці міжнародного права необхідно визнати обов'язкову правосуб'єктність людини у будь-якій правовій системі за правову аксіому. Саме людина є першоджерелом будь-якої правосуб'єктності. Поза людиною не можуть існувати інші соціальні носії правосуб'єктності. Зникнуть громадяни – зникне держава як суверенна правова особа. Не буде засновників та членів – зникне партія, профспілка, неурядова організація та інші об'єднання як юридичні особи. Відсутність визнання фізичної особи як суб'єкта права у сучасних умовах може означати лише тоталітарний характер конкретного національного законодавства, або

нігілістичний характер міжнародної договірної практики держав, що повністю суперечить загальнодемократичному характеру міжнародного права.

Руднєва О. М.¹

Стандарти прав і свобод людини: теоретичні проблеми реалізації рішень міжнародних організацій

Правова система України до сьогоднішнього дня знаходиться у процесі становлення. Велике значення на етапі розвитку правової держави мають відносини між державою та громадянським суспільством, сприйняття останнім держави як партнера, гаранта прав і свобод людини, довіра громадян до органів влади, інститутів демократії, сприйняття принципів справедливості, верховенства права, свободи тощо. Забезпечення такого рівня взаємодії між суспільством та державою в значній мірі залежить від здатності останньої не тільки задекларувати міжнародні стандарти захисту прав і свобод людини, але й реально забезпечити їх реалізацію у суспільних відносинах.

Україна, проголосивши свій рух до демократичної та правової держави, визнала принцип примату міжнародного права над національним законодавством. Цей принцип було закріплено у Декларації про державний суверенітет, Законі України «Про дію міжнародних договорів на території України», Законі України «Про міжнародні договори України» і, врешті-решт, в Конституції України, де міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких дала Верховна Рада України, визнаються частиною національного законодавства України.

Попри вказане вітчизняна правозастосовча практика містить велику кількість проблем, пов'язаних із застосуванням органами влади положень міжнародних договорів з прав людини. Аналіз судової практики засвідчує, що суди у своїх рішеннях вкрай рідко посиляються на положення міжнародних договорів з прав людини. Якщо ж такі посилення й є, то вони у більшості випадків носять ілюстративний та формальний характер.

Ще більше складнощів виникає при застосуванні похідних міжнародних документів: роз'яснень та рішень міжнародних моніторингових організацій, їх коментарів, рішень міжнародних судових установ тощо.

Кроком на шляху вирішенні поставленої проблеми стало прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду прав людини», яким закріплюється, що рішення Європейського суду з прав людини та його практика застосовуються в Україні як джерело права. Ще одним позитивним моментом стало прийняття 11.02.2010 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підстав перегляду судових рішень», яким внесено зміни до вітчизняних процесуальних кодексів щодо виконання рішень міжнародних судових установ. Вказані нормативно-правові акти передбачають можливість перегляду

---

¹ Кандидат юридичних наук, Національний інститут стратегічних досліджень.